

hitét és mély igazságát. Ő mondja, s Kornis könyvére gondolva mi is átérez-
zük és lelkünk egész hevével ismételjük a költő szárnyas szavait:

Nép, mely dicsőt, magasztost így magasztal,

Van élni abban hit, jog és erő!

Kivánatosnak tartjuk, hogy Kornis Gyula új könyve, melynek megjele-
nése nagy irodalmi esemény s a magyar szellemi élet természetnek mérhetetlen
gazdagodása, mely olvasásakor bennünk is a gondolatok és tanulságok egész
özönét ébreszti, minden időben mentől több magyarnak, főleg az ifjú generá-
ciónak áhítatos olvasmányává legyen.

Gyulai Ágost.

Biczó Ferenc: A magyar nyelv és irodalom korszerű tanítása. Kaposvár,
1939. k. 8-r.,

Biczó Ferencet nem szükséges bemutatnunk. Leányiskolák számára írt
összefoglaló irodalomtörténete, a »nőies« irodalomtanítás módjáról kiadott
értekezése, iskolájának értesítőiben s másutt megjelent dolgozatai régóta jó-
hangzásúvá tették nevét. Azok közé a tanárok közé tartozik, akik — három
lépésről ugyan — nemcsak tanítványnak, hanem munkatársnak is tartják a
tanulót. Jobb értelemben vett műhelymunkát végez, az ifjúságnak, az ifjú-
ságért valót, kollégáknak pedig tanulságosan útjelzőt. Riedl Frigyes egyik
kiadatlan előadását (*Vajda, Reviczky, Komjáthy*) az ő tanítási módszerének
köszönheti a »Magyar Irodalmi Ritkaságok« sorozata.

Mostani könyve első nagy összefoglalása eddigi küzdelmes eredményei-
nek. Előszavában, visszatekintésében váltig hangoztatja, hogy nem *követendő*
példákat mutogat s egyáltalában nem a »kell-pedagógia« munkásai szellemé-
ben. Ezt a jellemző szót ő maga csinálta azok jellemzésére, akik meg vannak
győződve, hogy csak az ő útvonalaikon, az ő módszerükkel érhetni el ered-
ményt, s akik, ha szerét ejthetik, kartársaiktól is szigorúan megkívánják az
egyedül helyes elvek követését. Biczó maga az engedékenység, megértés. Sőt
azt is megvallja, hogy talán maga sem lesz mindig következetes a szempont-
jaihoz, mihelyt a gyakorlat, újabb meg újabb tanítványok természete mást
parancsol. Könyvét éppen ez a szabadelvű egyéniségtisztelet teszi rokonsz-
zenessé. Aki szétnéz napsugaras műhelyében s szemügyre veszi a benne
lűktető életet, tanár és tanítvány családiasan meghitt, de komoly, egészen
az irodalomnak (s nem az irodalomtörténetnek) szentelt munkálkodását,
könnyen és tanulságosan teheti magáévá, amit a saját pedagógiai világnézeté-
vel rokonnak ismer fel. Talál-e hibát is? Könyv nincs, hiba nélkül: a Biczóé-
nak olyan a módszere, hogy nincs alkalmunk az ellenvetésre, kedves modorá-
val munkatársaivá avat bennünket is; lelkes tárgyszeretetét, növendékeiért
való csöndes rajongását érezzük és méltányoljuk eleitől végig. Egyébként
Biczó ugyancsak megelőzi, lefegyverezi a netalán tamaskodót. Megvallja,
hogy sokat tévedett, sok szándékát kísérte kudarc, s hogy mindennek egy
volt a forrása: elméleti túltengés, egyetemi hangsúly, a felnőtt önkénytelen
fölénye a fejlődő gyermekekkel szemben, akit oly gyakran félre lehet érteni.
Ezek a hibák, mindannyiunk hibái, külön könyvet tölthetnének ki: Biczó csak
távolról emlegeti őket, hogy most már, nyílt szemmel, egészen a gyakorlat-

nak áldozza magát. Ahogy beszél, szinte érezzük kezében a nedves szivacsot, ujjain a krétaport, s előttünk Somogy megye fővárosának egyik kedves utcája, leánygimnáziumával, tantermével, a falakon szorongó irodalmi képekkel s a könyvtárszobával, hová egyes kivételes órákon tanár és tanítványok elvonulnak, könyvek őrsege között. A megelevenedett gyakorlat ez. Új reformiskolánk útban van egy olyan diadalmas irodalomtanítás felé, mely a szó legnemesebb értelmében az irodalomtörténet olvasmányanyagát teszi az óra középpontjába s az elméleti részt jegyzetbe utalja. Biczó Ferenc ennek az áramlatnak egyik ritka munkása. Könyve nyolc év programját adja. Bár nem határolja el aprólékosan az osztályok anyagát, jól kivehetni minden állomást. *Elmélet és gyakorlat, Helyes olvasás, Stílus, Olvasmány, Irodalomismeret* c. fejezeteiben nem marad adósunk egy kérdésben sem. Bár folyvást cseveg, nincsenek felesleges szavai, ahol pedig bőbeszédűnek látszik, ott egy-egy kényesebb, szövevényesebb probléma feloldásáért teszi. Legkivált a tanítói nagyképűség ellen beszél. Az elmélet szemléltetést nem is kap szerepet nála, pedig ott van az könyvében, csakhogy gyakorlattá népszerűsítve. Kétkedni könnyű, mégis annyira szeretettől lelkedzett minden szava, hogy hinnünk kell: ezek a növendékek szeretik és olvassák a magyar irodalmat, a külföldét is. Véleményüket szabad elmondaniok, tanár és tanítvány közt állandó dialóg folyik. A növendékek megvallják, hogy egyes kötelező olvasmányokat csak becsületből végezték el, s hogy unatkoztak is közben. A tanár aztán vitatkozik velük. Rámutat azokra a körülményekre, melyek ezeket a műveket egykor izgalmasan érdekessé tették. Éreztetni velük azt is, hogy egykor majd a mai szenzációs könyvek válnak érdektelenné, míg jótékony kezek egyikről-másikról le nem törlik a port s régi frissességükben fel nem támasztják őket egy új nemzedéknek. Ez hat. Hiszen a gyermek így már mulandóságérzetében van mozgósítva s bizonyos önvédelmi mozdulattal lesz elfogulttá, aggodalmassá a jelen (sok tekintetben önmaga maradandósága) érdekében is, s egyszerre csak megenyhül és fellelkesedik a — multért. Főlegszózik becsvágya is: ő, az intelligens, kitarató tanuló ne tudna megbirkózni egy nehezebb, titokzatosabb könyvvel, melyet a felnőttek annyira dicsérnek? Valóban, a tanulóban megvan az öregek aprólékossága, pedantériája is, csak jó helyen kell megcsiklandoznunk. Biczó Ferenc ilyen mester: nagyokat bólint, helyeslőn, az ellenkezésekre, elhárító mozdulatoikkal, s a vége rendszerint az, hogy növendékei készséggel mennek utána, visszafelé, külsőre hervadt, bensőre ma is élő irodalmi értékektől vonzva, s lám, mégis sikerült: a magyar szellemi alkotás századaiban járnak. E műhelyben sok minden folyik a helyes olvasástól kezdve élet és irodalom élményein keresztül az önálló elméleti rendszerezésig, még pedig fesztelenül, de az Utasítások szellemében. A tanár utakat egyenget, olvasást könnyít, maga kelt érdeklődést, vagy megosztott munkával sorra szerepelteti a tanulókat, akik egyes távolibb könyveket nagyjában, percek alatt ismertetnek s lényegüket feltárják a többieknek. A tanuló gyakran tartja elfogadhatónak, sőt remekműnek azt, amit nem közvetlenül kényszerít rá a tanár, hanem vele, általa közvetít az osztálynak. Ime a »tanulók szerepe az irodalom tanításában«, ahogy Imre Sándor néhány évvel ezelőtt egy ilyen próbálkozást a nevére nevezett.

Azt hiszem, sok mindent kihagyunk Biczó könyvének ismertetéséből, de az ő módszerének sugallatára. Nem a »tartalmát« mondtuk el (azt érdekes mindenkinek magáévá tenni), hanem ránk gyakorolt szuggesztív hatásával számoltunk be. Művének értéke, hogy nem mindent veszünk át belőle. Ő mindig a hagyományos tanítási ideál mezsgyéin jár s tenger sok próbálkozásunkat juttatja eszünkbe s teszi világosabbá, határozottabbá. De újat is bőven kapunk: magatartásából, igénytelenségéből s a mögötte rejlő nagy tanári öntudatból és becsvágyból. Biczó Ferenc, mint tapasztalt, nagyműveltségű, finom ízlésű pedagógus kételkedő s egyúttal határozott elvű lélek. Az örökké fejlődő, útkereső tanítók közül való. Könyvét olvasva, épültünk, jó társaságban voltunk.

Dedikációja (*Riedl Frigyes emlékének*) személyi vonatkozásánál fogva meghatározó: a tanítványi hála, ragaszkodás megnyilvánulása. Egyébként az olvasónak: pleonasmus. Hiszen itt minden lap megtettesült tanúságtétel, hogyan virágozhatik ki egy európai tudású, eredeti alkatú s a legkomplicáltabb ítéleteket is a csevegés hangján közlő mester szelleme az önálló tanítvány műhelyében a tanítás gyakorlati iskolájává.

Szívből ajánljuk Biczó Ferenc könyvét mindazoknak, akik nehéz munkájukban időnként kipróbált tekintélyek segítségére szorulnak.

Vajthó László.

Borotvás-Nagy Sándor: Nevelhető-e a fajmagyar üzletemberré? Budapest, 1940. 8-r., 71 lap.

Az a kérdés, amelyet a szerző a mű címében felvet, a magyar életnek egyik legfontosabb és legidőszerűbb kérdése. Senki sem vonhatja kétségbe, hogy gazdasági megerősödésünk nemcsak az egyéni jólétnek, s küszködő honfitársaink gazdasági felemelésének, hanem nemzeti céljaink megvalósításának is elengedhetetlen feltétele. Mindenki tisztában van avval is, hogy gazdasági megerősödésünk csak úgy lehetséges, ha sikerül a magyar ifjúság figyelmét és erejét fokozottabban az önálló vállalkozás és üzleti élet felé irányítanunk. Ámde, a nemzeti erők irányításának hagyományos útját nehéz megváltoztatni. Az »átállítás« a lelkes propaganda és közéleti támogatás ellenére sem megy könnyen. Akik figyelik az eseményeket, mindinkább meggyőződnek arról, hogy kielégítő és tartós eredményt csak a közfelfogás átalakításával, vagyis csak *neveléssel* lehet elérni. Így felvetődik a kérdés: *lehető-e, s ha igen, hogyan lehet népünket vállalkozóvá, üzletemberré nevelni?* Erre a kérdésre keresi a feleletet a szerző is, különös figyelemmel a ma divatos *fajismeret* eredményeire.

Szorosan vett tárgyának vizsgálata előtt a szerző felveti a kérdést: *nevelhetők-e a fajok egyáltalában?* Ismerteti a két felfogás fontosabb érveit. A fatalistákat, akik azt vallják, hogy fajiságunk börtönében élünk, a nemzedékről-nemzedékre öröklődő faji lélek tervszerű ráhatásainkkal, meg nem változtatható. Az egyedektől tehát csak olyan teljesítményeket várhatunk, amilyenekre fajiságuk képessé teszi őket. A verebet be lehet ugyan sárgára festeni, kanári mégsem lesz belőle. Ezzel szemben a bizakodó felfogás, amelyhez a szerző is csatlakozik, azt hirdeti, hogy ha ugyanaz a hatás nemzedéko-